

Tweeduizend Grote zilverreigers (*Casmerodius albus*) in Fryslân!

Romke Kleefstra

Sinds de winter van 2005/2006 organiseert de FFF-Slaapplaatsentelgroep Fryslân slaapplaattellingen van Grote zilverreigers in onze provincie. Daar verschenen in de loop der jaren al vier artikelen over in *Twirre*, waarbij vrijwel iedere keer weer gesproken werd van recordaantallen. De Grote zilverreiger laat een ongekende aantalstoename en areaaluitbreiding zien in Europa en in Fryslân krijgen we dat goed mee. In deze bijdrage geeft de auteur een update van de muizenrijke winter van 2014/2015, toen de Grote zilverreiger talrijker dan ooit was.

Inleiding

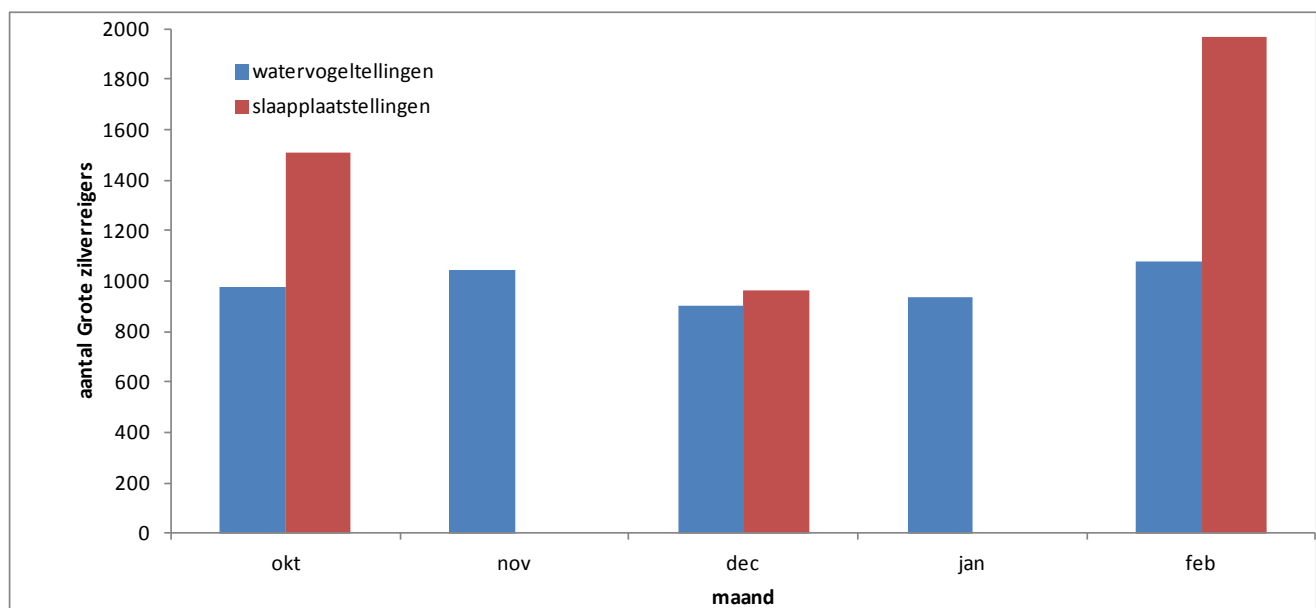
In de vorige *Twirre* werd al uitgebreid geschreven over de imposante opmars die de Grote zilverreiger in Europa maakt (Kleefstra 2014); voorheen vooral een Zuid-Europese broedvogel met begin jaren zeventig een populatie van 150-200 paren (exclusief de Balkan en Rusland; Hudson 1975), maar inmiddels ook een reguliere broedvogel in West- en Noord-Europa met een gegroeide populatie van 7.600-14.200 paren (exclusief Turkije en Rusland; Ławicki 2014).

Die aantalstoename en uitbreiding van het verspreidingsgebied is ook terug te zien in de aantallen Grote zilverreigers die we buiten het broedseizoen in Fryslân aantreffen. Zagen we eind jaren tachtig hooguit vijf Grote zilverreigers per jaar (Versluys *et al.* 2002), in de winter van 2005/2006 telden we er maximaal 92 met een gecoördineerde slaapplaattelling in Fryslân en ging het provinciaal naar schatting om 115-120 vogels. In de winter van 2007/2008 werd een nieuw recordaantal van 402 Grote zilverreigers geteld. In de vijf seizoenen erna weken aantallen daar weinig van af, met seizoensmaxima van respectievelijk 343 (2008/2009), 380 (2009/2010), 424 (2010/2011), 449 (2011/2012) en 459 (2012/2013) (Kleefstra

2014). In de winter van 2013/2014 verdubbelde de stand bijna, met een seizoensmaximum van 756 getelde Grote zilverreigers en naar schatting zo'n 800 individuen in onze provincie (Kleefstra 2014). Vraag was toen of de soort zijn opmars als overwinteraar nog verder zou voortzetten. Slaapplaattellingen zouden dat moeten uitwijzen, en dat deden ze in de muizenrijke winter van 2014/2015.

Materiaal en methode

In Kleefstra (2014) wordt de telmethodiek van Grote zilverreigers uitgebreid beschreven. In de winter van 2014/2015 werden drie gecoördineerde slaapplaattellingen uitgevoerd met als voorkeursdata 18 oktober, 20 december en 21 februari, aansluitend op de landelijk geplande teldata van Sovon. Slaapplaatsen worden overwegend rond zonsopgang geteld als de reigers zich verzamelen op de gezamenlijke slaapplaats. In toenemende mate worden slaapplaatsen ook 's ochtends rond zonsopgang geteld zodra de reigers afvliegen. De ervaring leert dat dit veelal tot een betrouwbaarder aantal leidt, omdat het afvliegen doorgaans beter te volgen is. Op het einde van de dag arriveren de Grote zilverreigers vaak zo diep in het duister dat ze nog amper te zien zijn.

Figuur 1. Aantallen Grote zilverreigers in Fryslân in de winter van 2014/2015 tijdens maandelijkse watervogeltellingen en op slaapplaatsen in oktober, december en februari..

Tabel I. Overzicht van slaappleatsen van Grote zilverreigers in de winter van 2014/2015, met vermelding van het aantal getelde individuen tijdens tellingen in oktober, december en februari (- = geen telling).

	okt	dec	feb
Akkrum, Botmar	4	0	0
Aldeboarn, De Deelen	233	119	111
Aldeboarn, Slûshoeke (Lytse Deelen)	20	44	38
Bakhuizen, eendenkooi	94	63	103
Berltsum, Wiersylsterrak	29	-	43
De Veenhoop, Kraanlannen	-	-	1
Dokkum, Geastmer Mar	-	-	25
Earnewâld, Alde Feanen	182	-	106
Elahuizen, It Swin	14	0	8
Goëngahuizen, It Eilân	12	8	51
Gytsjerk, Grootte Wielen	6	-	70
Hindeloopen, Stoenckherne	-	0	6
Kollumerpomp, Lauwersmeer	105	-	63
Lemmer, Grootte Brekken	78	0	102
Makkumer Súdwaard/Koaiwaard	118	59	61
Mirns, Mokkebank	0	-	11
Nij Beets, zandwinning	-	-	10
Nijetrijne, Rottige Meente	47	111	288
Oldelamer, Brandemeer	286	138	191
Oudega (ZWF), Schuttelpoel	11	21	25
Pikesyl, Hisse- en Piekemar	18	7	0
Rotstergaast, It Easterskar	6	13	145
Rottevalle, De Leijen	14	-	19
Ryptsjerk, Ottema-Wiersmareservaat	114	43	43
Stiens, Wide Mar	0	118	58
Terherne, Spekland	19	0	0
Terkaplester Poelen	0	48	48
Teroele, Koevordermeer	18	0	54
Terwispeler Groottschar	0	0	7
Twijzel, Twijzelmieden	7	38	28
Uitwellingerga, De Staten/Oudhof	36	72	21
Uitwellingerga, Graverij	0	14	170
Uitwellingerga, Witte en Zwarte Brekken	0	0	7
Warkumberbûtenwaard-Zuid	0	5	0
Warten, Fônejacht	38	44	51
	1509	965	1964

In dezelfde periode vonden ook pleisterplaatstellingen van ganzen en zwanen in boerenland en watervogeltellingen op meren, langs kusten en in moerassen plaats, met als teldata 13 september, 11 oktober, 15 november, 13 december, 17 januari, 14 februari en 14 maart, onder coördinatie van Sovon. Resultaten van al deze tellingen werden zoals gebruikelijk teruggekoppeld naar de waarnemers met de maandelijks verschijnende nieuwsbrief 'Watervogeltellingen in Fryslân', voor maandelijks tellingen van ganzen en zwanen, watervogels en slaappleatsen van Sovon en FFF.

Resultaten

Op 50 plaatsen werd gekeken of er Grote zilverreigers overnachtten, wat op 35 plekken het geval was (tabel 1). Met de slaappleatstelling in oktober werden meteen al bijna tweemaal zoveel Grote zilverreigers

vastgesteld als met het recordaantal uit januari 2014. De telling in december is onvolledig, deels omdat in belangrijke gebieden als Lauwersmeer en Alde Feanen de vaste slaappleatsen onbezet waren. In beide gevallen werd pas in een later stadium een nieuwe, tijdelijk bezette slaappleat gevonden. De telling in februari was wel volledig en leverde bijna 2000 Grote zilverreigers op. Tijdens de tellingen overdag bleven aantallen nagenoeg gelijk, met in de periode oktober-februari 901-1.075 exemplaren.

Discussie

In de winter van 2013/2014 werden de grote aantallen Grote zilverreigers al in verband gebracht met een goede stand van Veldmuizen (*Microtus arvalis*) (Kleefstra 2014). In de loop van 2014 trok die stand aan tot uitzonderlijke proporties. Dit resulteerde in een van de beste broedseizoenen voor Kerkuil (*Tyto*

alba) (Johan de Jong, Werkgroep Kerkuilen), Buizerd (*Buteo buteo*) en Torenvalk (*Falco tinnunculus*) (Bijlsma 2015), hoogste bezetting van winterroesten van Ransuilen (*Asio otus*) in de afgelopen acht jaar in Fryslân (Wijnandts 2015) en een onverwachte invasie van broedende Velduilen (*Asio flammeus*) (Kleefstra *et al.* in voorbereiding). Tijdens de midwintertelling van watervogels in januari werden in Fryslân bovendien 2,5 maal zoveel Blauwe reigers (*Ardea cinerea*) en Buizerden en tweemaal zoveel Torenvalken geteld (Kleefstra 2015).

De enorme aantallen Grote zilverreigers in Fryslân kunnen ook niet los van de 'veldmuizenplaag' gezien worden. Tijdens de tellingen overdag werden de vogels vooral in graslanden gezien, waar ze veelal groepsgewijs (soms tot enkele tientallen) weilanden afstruinden op zoek naar Veldmuizen. Het resultaat is dat er tweemaal zoveel Grote zilverreigers in Fryslân verbleven dan in de vorige winter, toen het aantal al bijna twee keer zo hoog lag als de winter daarvoor. Landelijk werden zowel in oktober als februari tenminste 6.400 Grote zilverreigers op gemeenschappelijke slaappleatsen geteld. Gelet op het Friese aandeel daarin is onze provincie goed voor een kwart tot een derde van het landelijke totaal. Daarbij moeten we er vanuit gaan dat het overzicht incompleet is. Zo werden in de afgelopen winter min of meer bij toeval nieuwe slaappleatsen ontdekt, zoals op de Stoenckherne bij Hindeloopen, de eilanden in de Witte en Zwarte Brekken en het Koevordermeer, in de Kraanlannen bij De Veenhoop en bij de zandwinput van Nij Beets. Zo zullen ongetwijfeld nog wel enkele plekken aan de aandacht ontsnapt zijn. We telden in februari al 1.964 exemplaren, maar met ontbrekende plekken in het achterhoofd gaat de muizenrijke winter van 2014/2015 de boeken in als de winter van 2.000 Grutte wite reagers!

Dankwoord

Voor de tellingen van Grote zilverreigers op slaappleatsen en aanvullende informatie daarover dank ik: Jouke Albada, Tryntsje Albada, Ype Albada, Lydia Barkema, Henk van der Berg, Thijs de Boer, Sieds

Boersma, Piet Bouma, Eelco Brandenburg, Elmer Brandenburg, Jeroen Breidenbach, Frens van Dijk, Heine van Dijk, Bert Dijkstra, Wiebe Elsinga, Rinnert Foekema, Arjan de Haan, Jakob Hanenburg, Jeffrey Huizenga, Tom Jager, Ype Jager, Gerrit Jellema, Freerk Jelsma, Tjibbe de Jong, Jan Kleefstra, Jan Kramer, Ronald Kuindersma, Yde Kuipers, Theo Meijer, Jaap Meindersma, Epi Mulder, Freek Nijland, Jelle Postma, Henk Ruitter, Sije Schotanus, Dick Schut, Marten Sikkema, Sip Veenstra, Marten Wesselius en al hun medetellers.

Literatuur

- Bijlsma, R.G., 2015.** Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2014. De Takkeling 23: 4-51.
- Hudson, R., 1975.** Threatened Birds in Europe. Macmillan, Londen.
- Kleefstra, R., 2014.** De opmars van de Grote zilverreiger (*Casmerodius albus*) in Fryslân in de afgelopen negen jaar aan de hand van slaappleatstellingen. Twirre 24 (2): 3-8.
- Kleefstra, R., 2015.** Midwintertelling 2015: goede teldekking en grote aantallen muizeneters, meeuwen en steltlopers. Nieuwsbrief Watervogeltellingen in Fryslân, februari 2015.
- Kleefstra, R., L. Barkema, D.J. Venema & W. Spijkstra-Scholten in voorbereiding.** Een explosie van Veldmuizen, een invasie van Velduilen in Friesland in het voorjaar van 2014. Limosa.
- Ławicki, Ł., 2014.** The Great White Egret in Europe: population increase and range expansion since 1980. British Birds 107: 8-25.
- Versluys, M., D. Schut & J-N. IJnsen, 2002.** Schaarse vogels in Fryslân. Sovon Vogelonderzoek Nederland, district 2 (Fryslân), Akkrum & Fryske Feriening foar Fjildbiology, Heerenveen.
- Wijnandts, H., 2015.** Veldmuizenplaag in Friesland: record aantallen Ransuilen. De Levende Natuur 116: 65-66.

Romke Kleefstra,
coördinator FFF-Slaappleatsentelgroep Fryslân,
Ulesprong 6,
8406 AH De Ulesprong
craneland@planet.nl